

הניסויים החשובים בפסיכולוגיה - עמית אברון

"ואהבת לרעך כמוך?" – פסיכולוגיה חברתית

הנחת היסוד: האדם משנה את התנהגותו, מחשבותיו ודעותיו בנוכחות אנשים אחרים

בניגוד לניסוי פשוט בפסיכולוגיה (זכרון, תפיסה, למידה) - ניסויים בפסיכולוגיה חברתית מחייבים השקעה מרובה בתפאורה, בנוכחות אנשים אחרים (משתפי פעולה, שחקנים) ומחייבים שהנבדק לא ידע מה מטרתו האמיתית של הניסוי - "הטעייה מכוונת"

כניסה לתפקידים - ניסוי בית הסוהר של סטנפורד (זימברדו). נבדקים הוקצו אקראית לתפקיד של "סוהר" ו"אסיר", ללא הכוונה מפורשת כיצד עליהם לנהוג. הכניסה לתפקיד היתה מיידית ודרמטית. האסירים התעללו בסאדיזם בסוהרים, והאסירים התמרדו והגיעו למצבים נפשיים קשים מאוד. הניסוי הופסק אחר 6 ימים, במקום שבועיים כמתוכנן. חשוב לזכור - רק יד המקרה (ולא סיווג אישיותי) גרמו לסוהרים להיות סוהרים ולאסירים – אסירים.

קונפורמיות ולחץ חברתי: ניסוי שיפוט אורך קווים (אש): ניתן באמצעות לחץ חברתי של 6 משתפי פעולה, ואף פחות, לגרום לאדם לא לסמוך על מה שהוא רואה לנגד עיניו (איזה קו דומה באורכו לקו אחר) ולענות תשובה שמתיישרת עם דעת הרוב. רק 25% לא שינו את דעתם בעקבות לחץ חברתי. ("נון-קונפורמיסטים"). מספיקה קבוצת לחץ של 4 אנשים כדי ליצור לחץ חברתי אפקטיבי.

דוגמאות לקונפורמיות בהחלטות קבוצתיות: "חשיבה קבוצתית": הנטייה של חברי קבוצה מלוכדת – לחשוב "בראש אחד" ולא לקרוא תיגר על דעת הרוב, או דעת הבוס....:

ההסכמה כי לא צפויה מלחמה עם סוריה ומצרים ב 1973 **במטכ"ל** הישראלי ודחייה של דעות מתנגדות (אלברט סודאי – שהתריע כשבועיים על פרוץ המלחמה)

הנהלת XEROX דחתה פה אחד המצאות חשובה שפותחה ע"י מהנדסי החברה (עכבר, "חלונות" במחשב, מעבד תמלילים), שיכלה לשנות את עתיד החברה, רק משום "חשיבה קבוצתית" – אנחנו חברת מדפסות ומכונות צילום. המהנדסים עזבו והקימו את Apple.

צייתנות: ניסוי החישמול של מילגרם: כמה רחוק יילכו נבדקים עם הוראה של חוקר (פרופ') לתת מכת חשמל לאדם זר, רק משום שאלו הוראות של ניסוי בזכרון ולמידה, שניתנו ע"י דמות עם סמכות אקדמית מכובדת? מרבית האנשים (66%) שהתנדבו לתפקיד ה"מורים" המשיכו לחשמל את ה"תלמידים" עד רמה מסוכנת של חשמל – 450 וולט, בלי למחות או להפסיק את הניסוי. למרות ששמעו שה"תלמיד" סובל, מתענה, ומבקש להפסיק את הניסוי. לא היו הבדלים בין גברים\נשים צעירים\מבוגרים באחוזי הצייתנות.

סטראוטיפים והקושי לנפץ אותם (רוזנהאן – ניסוי בית חולים פסיכיאטרי) אנשים בריאים שקיבלו תיוג חד פעמי של "סכיזופרניה" - התקשו לשכנע את הרופאים והמטפלים שהם שפויים, למרות שהיו כאלו. זמן האישפוז הממוצע היה משבועיים ועד חודשיים - למרות שלא הראו סימפטומים של הפרעה נפשית מעבר ליום שבו אושפזו. פעולות רגילות שביצעו (הליכה במסדרון, כתיבה ביומן) פורשו כפעולות שמעידות על מחלה נפשית, בידי הצוות.

עזרה לזולת ונוכחות אחרים: ככל שיש יותר אנשים בסביבה בעת אירוע מצוקה, כך הסיכוי שמישהו יושיט עזרה יורד - אפקט "העומד מנגד". המקרה האמיתי של קיטי ג'נובזה שהותקפה באלימות לאורך 30 דקות ואיש מהעדים למקרה (דרך חלונות ביתם) לא התקשר למשטרה. ניסויים שמראים שככל שיש יותר אנשים

בסביבה כך הזמן להושטת עזרה עולה, והסיכוי להושטת עזרה יורד. פיזור אחריות ככל שיש יותר אנשים בסביבה.

חרף האמור לעיל- מידה מתונה של קונפורמיות, צייתנות, הליכה עם דעת הרוב וכו'- היא חיונית לקיום החברה האנושית- ומאפשרת עבודה משותפת, החלטות מבוססות-רוב (דמוקרטיה), ציות לחוקי המדינה וקיום נורמות - החיוניות לתפקוד תקין של החברה האנושית.